

Yaşam Boyu Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

Factors Affecting Lifelong Learning

Selim Günüç*
Anadolu Üniversitesi

H. Ferhan Odabaşı**
Anadolu Üniversitesi

Abdullah Kuzu ***
Anadolu Üniversitesi

Özet

Yaşam boyu öğrenme; bireyin yaşamı boyunca bilgisini, becerilerini, yeterliklerini bireysel, sosyal ya da mesleki olarak geliştirmeyi amaçlayan tüm etkinlikler olarak tanımlanmıştır. Yaşam boyu öğrenme kapsamında örgün öğrenme, yaygın öğrenme, mesleki eğitim, teknik eğitim, hizmet içi ve hizmet dışı tüm eğitim ve öğretimler yer almaktadır. Literatür, yaşam boyu öğrenmenin birçok faktörle ilişkisine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen faktörleri ve bu faktörler arasındaki ilişkiyi kuramsal bağlamda ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, literatür taraması yöntemi kullanılarak derleme türünde bir araştırma yapılmıştır. Çalışma sonucunda yaşam boyu öğrenme bileşenlerini oluşturan yapılar belirlenmiş ve kuramsal bir yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yapı içerisinde yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen kültürel yapı, tutum, beceri, yeterlik, okuryazarlık, bilgi ve iletişim teknolojileri gibi faktörler diğer bileşenlerle ilişkili olarak şemalaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Boyu Öğrenme, Yaşam Boyu Eğitim, Hayat Boyu Öğrenme

Abstract

Lifelong Learning is an inclusive term sporting whole individual, social and professional, knowledge, skills and competence development activities. Lifelong learning covers a range of educational structures including formal, nonformal,

* Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, sgunuc@anadolu.edu.tr

** Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, fodabasi@anadolu.edu.tr

*** Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, akuzu@anadolu.edu.tr

vocational, technical and in-service learning. Related literature indicates relationships between various factors and life-long learning. In this context this paper aims to reveal factors affecting lifelong learning and relationships among these factors on a theoretical basis.

In this study, a review research was done through used literature review method. Paper concludes with a list of factors constituting lifelong learning and a theoretical framework utilizing these factors. This framework represents such as cultural structures, skills, attitudes, competences, literacies and ICT factors within a scheme.

Keywords: Lifelong Learning, Lifelong Education, Continuing education

I. GİRİŞ

Bugün dünya genelinde, eğitimin ve eğitim sonucundaki kazanımların önemi bilinmektedir. Bu öneme yönelik farkındalığın daha yerleşmiş olduğu toplumlarda öğrenmenin doğumdan ölüme yaşamın her anına yayılması gerektiği vurgulanmış, bireyin doğumundan itibaren kendi öğrenimine devam etmesini savunan bu kavram yaşam boyu öğrenme olarak ifade edilmiştir. Başka bir ifadeyle yaşam boyu öğrenme; bireyin yaşamı boyunca bilgisini, becerilerini, yeterliklerini bireysel, sosyal ya da mesleki olarak geliştirmeyi amaçlayan tüm etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2002).

Yaşam boyu öğrenme ilk kez 1960 yılında UNESCO tarafından düzenlenen konferansta ifade edilmiştir. Kısa bir süre sonra Hamburg’da UNESCO Eğitim Enstitüsü tarafından yaşam boyu öğrenme kavramı yeniden ele alınmış ve geliştirilmiştir. 1970 ve 1980’li yıllarda birçok araştırmacı tarafından yaşam boyu öğrenmeye ilişkin teorik ve pratik çalışmalar yapılmıştır. 1970’li yılların başlarında, yaşam boyu öğrenme Avrupa Konseyi tarafından “education permanente”, OECD tarafından ise “recurrent education” olarak ifade edilmiştir. Ancak “education permanente” kavramı özellikle sosyal ve kültürel değişimler tarafından şekillenen yaşam boyu öğrenmeyi ifade ederken, “recurrent education” kavramı ekonomik ve teknolojik değişimlerin şekillendirdiği yaşam boyu öğrenmeyi ifade etmektedir (Óhidy, 2008).

Literatür incelendiğinde, birçok araştırmacı tarafından yaşam boyu öğrenme farklı yönleriyle tanımlanmıştır. Jarvis’e (2004) göre yaşam boyu öğrenme bireysel ve kurumsal öğrenmenin bir bütünüdür. Holmes (2002) ise yaşam boyu öğrenmeyi bir yaklaşım ve disiplin olarak tanımlamıştır. Eğitim ya da kurs almak ile aynı kavram olmadığını ifade ederek yaşam boyu öğrenmeyi; kişisel gelişim, planlanmış gelişim, planlanmamış gelişim ve deneyim tabanlı gelişim olarak ele almıştır. Kulich (1982) yaşam boyu eğitimi, bireye yaşamı boyunca eğitimin sunulması olarak ifade etmişken, White (1982) ise bireylerin yaşamlarını yönetebilmeleri için hazırlanmaları şeklinde ele almıştır.

Yaşam boyu öğrenme kapsamında örgün öğrenme, yaygın öğrenme, mesleki eğitim, teknik eğitim, hizmet içi ve hizmet dışı tüm eğitim ve öğretimler yer almaktadır. Bu nedenle yaşam boyu öğrenmenin evde, işte, okulda ya da bireyin olduğu her yerde gerçekleşebileceği söylenebilir. Yaşam boyu öğrenme yer, zaman, yaş, sosyo-ekonomik düzey, eğitim düzeyi gibi kavramlarla ilgili kısıtlamaları kaldırmakta ve her bireye fırsat eşitliği sunmaktadır (Dinevski ve Dinevski, 2004).

Literatür incelendiğinde, yaşam boyu öğrenmenin birçok faktörle ilişkisi dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen faktörleri ve bu faktörler arasındaki ilişkiyi kuramsal bağlamda ortaya koymaktır.

II. YÖNTEM

Bu çalışmada yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla literatür taraması yöntemi kullanılarak derleme türünde bir araştırma yapılmıştır. Bir literatür tarama araştırması; araştırmacılar tarafından daha önceden tamamlanan ve kayıt altına alınan tanımlanmış, değerlendirilmiş ve sentezi yapılmış sistemli, açık ve üretilebilir bir yöntemin kullanıldığı çalışmalardır (Fink, 2009). Araştırmacılar tarafından ilgili literatür taranmış ve kuramsal bağlamda analiz edilerek yaşam boyu öğrenme yapısı (framework) oluşturulmaya çalışılmıştır.

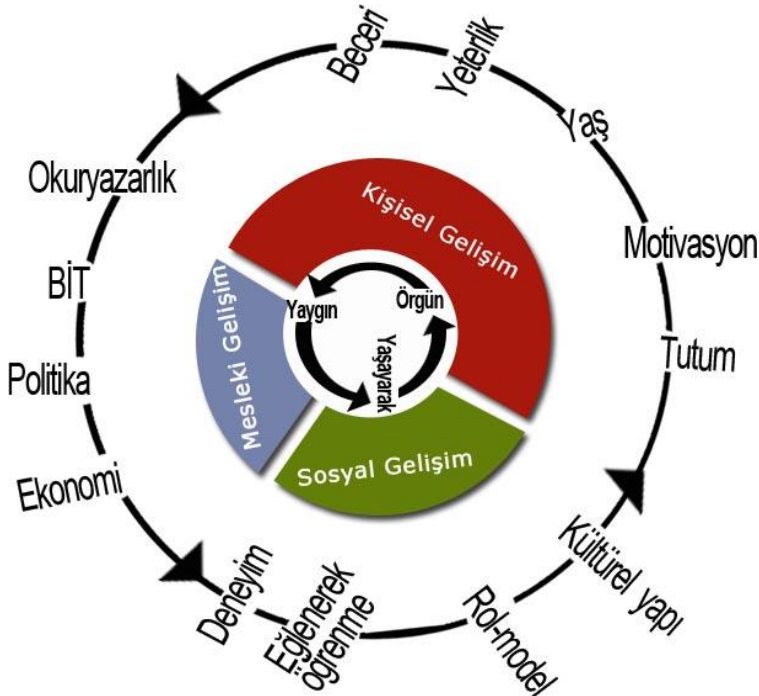
III. YAŞAM BOYU ÖĞRENMENİN BİLEŞENLERİ

Yaşam boyu öğrenme yaşam ile iç içedir. Başka bir ifadeyle, bilginin yaratıldığı ve pratiğe döküldüğü yer gerçek yaşamdır. Bu nedenle yaşam boyu öğrenmeyi kişisel, sosyal ve mesleki bağlamda ele almak uygun olacaktır. Yaşam boyu öğrenen ise bu üç temel çatının tamamını kapsamaktadır. Birey kendi kişisel, sosyal ve mesleki gelişimini yaşam boyu öğrenme ile sağlayabilmektedir. Kişisel bağlamda yaşam boyu öğrenme, bireyin ilgili olduğu alanda daha iyi bir performans göstermesini ve kendi kişisel gelişimini sağlamasını amaçlamaktadır. Birey bu gelişimi sırasında fiziksel, psikolojik ve sosyolojik bir takım etmenlere maruz kalmaktadır. Sosyal bağlamda yaşam boyu öğrenme, bir grubun belirli bir amaç için bilgi paylaşımı ve var olan bilginin geliştirilmesi için bir araya gelmesini amaçlanmaktadır. Bu süreçte birey sosyal becerilerini geliştirerek diğer bireylerle iletişime geçer. Mesleki bağlamda yaşam boyu öğrenme ise, bireyin meslekte daha iyi bir performans sağlaması için işlevsel bilginin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu anlamda üniversitelerin kurum, kuruluş ve diğer organizasyonlarla iş birliği içinde olması gerekmektedir (Dowling ve diğerleri, 2004). Mesleki gelişimde özellikle yüksek öğretim kurumlarının önemi daha çok artmaktadır. Dinevski ve Dinevski (2004) yaşam boyu öğrenmede yüksek öğretim kurumlarının rolünü; mesleki gelişim olanağı sağlayan ve mesleki gelişimi destekleyen, bilginin yayılma yollarını geliştiren ve e-öğrenme, sanal üniversite, internet tabanlı eğitim gibi metotları geliştiren kurumlar şeklinde tanımlamıştır. Yüksek öğretim kurumları, yetişkin eğitimindeki rolü kadar enformasyonun dağıtım konusunda da önemli bir role sahiptir. Yüksek öğretim kurumlarında yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen enformasyon dağıtım metotları; yüz yüze öğrenme, akademik dergilerin okunması, uzaktan eğitim, çoklu ortam araçlarının kullanımı ve video konferans, teknoloji tabanlı eğitim vb. şeklinde sıralanmaktadır. Bu metotlarla yaşam boyu öğrenene fırsat eşitliği sunulmakta ve bilgiye erişimi sağlanmaktadır.

Cropley ve Dave (1978) yaşam boyu öğrenmenin karakteristiklerini bütünsellik, entegrasyon, esneklik, demokratikleştirme ve kendini gerçekleştirme şeklinde özetlemiştir. *Bütünsellik*: Yaşam boyu öğrenmenin okul öncesi eğitimden

başlayarak yetişkin eğitimini de içine alan her yaştan bireyin bulunduğu örgün ve yaygın eğitim sistemlerini kapsamaktadır. *Entegrasyon*: Okul, üniversite gibi örgün eğitim kurumlarındaki öğrenme sürecine ev ve toplum yaşamının entegre edilmesidir. *Esneklik*: Yaşam boyu öğrenmenin değişim ihtiyaçlarına uyarlanabilirliği ve yeni medya ve fırsatlara olanak tanınmasıdır. *Demokratikleşme*: Yaşam boyu öğrenmenin farklı paydaşların entelektüel gelişimleri, ilgileri ve motivasyonları için eğitimden fayda görmesini mümkün kılmasıdır. *Kendini gerçekleştirme*: Yaşam boyu öğrenmenin en önemli hedefi kendini gerçekleştirmektir. Bu sayede yaşam boyu öğrenme, bireyin yaşam kalitesini geliştirmesini de amaçlamaktadır. ELLI (2010) ve Saisana ve Cartwright (2007) ise yaşam boyu öğrenmenin yapı taşlarını benzer bir paralellikte dörde ayırarak ifade etmiştir. Bu yapı taşları; *bilmek için öğrenme, yapmak için öğrenme, birlikte yaşam için öğrenme* ve *var olmak için öğrenme* şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda bireyin örgün öğrenme süreci, mesleki eğitim süreci, sosyal gelişim süreci ve son olarak kişisel gelişim ya da kendini gerçekleştirme süreci ele alınmıştır.

Birey kendini gerçekleştirme yolunda yaşam boyu öğrenmeye ihtiyaç duyar. Her bireyin bu noktaya ulaşması beklenemez çünkü bireyin bu süreçte karşısına çıkan bir takım engeller ve yaşam boyu öğrenme sürecini etkileyen faktörler vardır. Şekil 1’de görüldüğü üzere bireyin yaşam boyu öğrenmede başarılı olabilmesi ve yaşam boyu öğrenmeyi gerçekleştirebilmesi için teknoloji erişim ve kullanımından, öğrenmeye yönelik istekli ve bilinçli olmasına kadar birçok faktör bulunmaktadır. Tüm faktörlerin yaşam boyu öğrenmede etkili olduğu ancak her faktörün doğrudan ilişkisinin olduğu kişisel, mesleki ve sosyal gelişim bileşenleri vardır (Tan ve Morris, 2006). Birey kişisel, mesleki ve sosyal gelişimini tamamlayabilmek için örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenme döngüsünde yaşamını devam ettirir. Bu sürecin ağırlıklı gelişim aşaması kişisel gelişim bileşenidir çünkü bireyin her yaşam boyu öğrenme aşamasındaki etkinliği ve çabası kişisel gelişimini de etkilemektedir. Tüm bu bağlamlar doğrultusunda şekil 1’de yaşam boyu öğrenme ile ilgili görülen faktörler ele alınmıştır.

Şekil 1. Yaşam boyu öğrenmenin bileşenleri

Örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenme: Öğrenme ortamının ve öğrenme şeklinin farklılığı hem bireysel hem de sosyal anlamda farklılıklara neden olabilmektedir. Bunun yanında, örgün ve yaygın öğrenmeye katılım toplumdan topluma farklılık göstermektedir (OECD, 2010). Bu durum, bireysel, mesleki ve sosyal gelişimi de etkileyebilmektedir. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme; okulları, eğitim enstitülerini ve üniversiteleri içeren organize edilmiş ve yapılandırılmış ortamlarda gerçekleşen örgün (formal) öğrenme, örgün eğitim dışında gerçekleşen ve bazı beceri ve yeterliklerin kazanımını amaçlayan planlanmış öğrenmeleri kapsayan yaygın (non-formal) öğrenme, iş, aile ve boş zamanlara ilişkin günlük yaşamdan edinilen deneyim ya da etkinlikler sonucu rastgele ya da plansız gerçekleşen yaşayarak (informal) öğrenme şeklinde üç alanı kapsamaktadır (Avrupa Konseyi, 2009; Cedefop, 2003; Tan ve Morris, 2006; Werquin, 2010). Yaygın öğrenme, hem örgün ve hem yaşayarak öğrenmenin bazı özelliklerini taşıyan bir özellik gösterir. Yaşayarak öğrenme kasıt ve amaç taşımaz iken, yaygın öğrenme amaçlı ve yapılandırılmıştır. Bunlara karşın örgün öğrenme amaçlı, yapılandırılmış ve kontrol altına alınmış bir öğrenme şeklidir (Werquin, 2010).

Bunun yanında OECD, yetişkin eğitiminde öğrenmeyen bireyleri parasal, zamansal vb. nedenlerle öğrenemeyenler ve öğrenmek istemeyenler olarak ikiye ayırmaktadır. Her ne kadar yaşam boyu öğrenme yaygın öğrenmeyi içerse de yaygın öğrenme geleneksel eğitim metotlarının hala etkisindedir ve bu nedenle yaşam boyu öğrenme yaklaşımı farklılık göstermektedir.

Yaş: Yaşam boyu öğrenme her ne kadar beşikten mezara öğrenme süreci olarak ifade edilerek tüm yaş gruplarını içerse de, her yaş döneminde yaşam boyu öğrenme farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Knapper ve Cropley (2000) çocuk ve yetişkin öğrenenler arasında yaşam boyu öğrenme bağlamında önemli farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda yetişkin öğrenen bireylerin çocuk öğrenen bireylere göre; daha fazla deneyime sahip olması, öğrenme alışkanlığının daha yerleşik olması, daha bağımsız olmaları nedeniyle hedeflerini belirleyerek kendi tercihlerini uygulayabilmeleri, yeni öğrendiği durumları anında uygulayabilme olanaklarının olması gibi farklılıklara sahip olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte toplumların yaşam boyu öğrenmeye yönelik algıları ve bunun sonucunda düzenlemeleri farklılık göstermektedir. Bazı toplumlar yaşam boyu öğrenmeye yönelik politikalarını çocukluk döneminden başlatarak, bazı toplumlar ise sadece yetişkin ve mesleki eğitimine odaklanarak düzenlemektedir (Chapman ve diğerleri, 2003).

Ekonomi ve politika: Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin yaklaşım farklı toplumlarda farklı yaş gruplarına odaklanmıştır. Bunun önemli nedenlerinden biri ekonomik kaygılardır. Birçok toplum, fertlerinin refahını sağlamak ve toplumun ekonomik gelişimini sağlayarak kalkınmak için yaşam boyu öğrenme politikalarını genç ve orta yaş bireylere yönelik düzenlemektedir (Chapman ve diğerleri, 2003; Hughes, Blaxter, Brine ve Jackson, 2006). Politikanın yaşam boyu öğrenme üzerindeki etkisi son yıllarda daha çok önem kazanmıştır ve bunlar; ulusal düzeyde entegrasyon ve denetim odaklarının koordinasyonunun sağlanması, devletin kolaylaştırıcı rol üstlenmesi, eğitim ve toplum arasında bağlantıyı sağlama gibi konuları içermektedir (Edwards, Miller, Small ve Tait, 2002). Bu bağlamda politika yapıcılarının devlet politikalarını; öğrenen merkezli sistemlerin oluşturulması, halk kaynaklarının geliştirilmesi, öğrenenlerin önemli ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin çaba harcanması, yaşam boyu öğrenme önündeki engellerin kaldırılması ve öğrenme fırsatlarının yaratılmasına yönelik gözden geçirmesi ve düzenlemesi gerekmektedir (Chapman ve Aspin, 1998; Dünya Bankası, 2003; Morgan-Klein ve Osborne, 2007).

Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin sadece devlet politikaları değil kurum ve kuruluşlarında birtakım üstlendiği sorumluluklar bulunmaktadır. Bu bağlamda kurumların yaşam boyu öğrenmeye ilişkin işlevi; öğrencilerin yaşam boyu öğrenmeye ilişkin beklentilerini karşılama, öğrencilerin öğrenmeleri için sorumluluk almalarını sağlamak, sınıf dışında da öğrenme fırsatlarını sunmak, öğrencilerin motivasyonlarını sağlamak ve öğrencilere nasıl öğreneceklerini öğretmek şeklinde sıralanabilir (Parkinson, 1999).

Motivasyon: Yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen önemli faktörlerden biri motivasyondur (Crow, 2006; OECD, 2000; Scales, 2008; Tan ve Morris, 2006). Öğrenenler, yaşam boyunca sık sık karşılaştıkları engelleri aşmak ve öğrenmeyi devam ettirebilmek için motive edilmeye ya da motivasyonlarını yüksek tutmaya ihtiyaç duyarlar (OECD, 2005). Bu anlamda, özellikle okul gibi öğrenme ortamlarının da yaşam boyu öğrenenlerini motive edecek şekilde düzenlenmesi

önem taşımaktadır (Dowling ve diğerleri, 2004). Motivasyon, yaşam boyu öğreneni tarafından hedef merkezli, etkinlik merkezli ve öğrenme merkezli olarak üç şekilde sağlanabilir. Birincisi, öğrenenin hedef merkezli yaklaşım sergilemesi, ikincisi sosyal ihtiyaçlar nedeniyle etkinliklere katılma isteği, üçüncüsü ise bilgiye ulaşma isteği şeklinde sıralanabilir (Kirby ve diğerleri, 2003; Knapper ve Cropley; 2000). Yaşam boyu öğrenmede başarılı olmanın önemli faktörlerinden biri olan motivasyon bazı yollarla sağlanabilir. Bunlar arasında; projeler ya da portfolyolar oluşturmak, eğitmenin, bir rol modelin olması, yeterliklerine göre derecelendirme ya da notlandırmanın yapılması, eğlenerek öğrenmenin sağlanması yer almaktadır (Parkinson, 1999).

Rol model olarak öğretmen: Yaşam boyu öğrenme yaklaşımına göre öğretmen; bir model, klavuz ve yardımcı rolü üstlenmelidir. Öğretmen, yaşam boyu öğrenmeye ilişkin tutum ve davranışı ile örnek olmalıdır (Jarman, Mcaleese ve Mcconnell, 1997; Steward, 2009). Öğrenenlerin kendi hedeflerini belirlemeleri ve kendi süreçlerini değerlendirmeleri konusunda eğitmenin, danışmanın ya da öğretmenin önemli bir rolü vardır. Öğretmenlerin de bilmediği birçok şey olduğu ve sürekli öğrenme ihtiyaçlarının olduğu biçimindeki rol modeli öğrenenlere yansıtılmalıdır. Yaşam boyu öğrenme yaklaşımına göre her öğrenci değerlidir ve öğretmenin her öğrenci ile ilgilenmesi gerekmektedir (Avrupa Komisyonu, 2002; Bryce, 2006). Öğrenenlerin bir rol modele ihtiyaç duyması, öğrenci için sadece bir klavuz ya da destekçi değil aynı zamanda yaşam boyu öğrenme sürecinde iyi bir motivasyon kaynağıdır (Parkinson, 1999).

Eğlenerek öğrenme: Öğrenenler, eğlenceli öğrenme ortamlarında daha kolay öğrenirler. 21. yüzyılın geleneksel cezalandırıcı, boyun eğen ve sessiz sınıf ortamı bugün paylaşımcı, eğlenceli, açık ve sürdürülebilir öğrenme ortamlarına yerini bırakmıştır (Bryce, 2006). Öğrenenlerin öğrenme süreçlerinde neşeli zaman geçirmeleri ya da eğlenerek öğrenmeleri sadece kalıcı öğrenme konusunda değil aynı zamanda öğrenenlerin motivasyonlarını sağlama konusunda da önemli bir etkidir (Parkinson, 1999).

Kültürel yapı: Toplumların eğitim sistemleri birbirinden farklılık göstermektedir. Farklı eğitim sistemleri bireylerin farklı yetişmesine ya da eğitim-öğretim alışkanlıklarının farklı olmasına neden olabilmektedir. Ayrıca, toplumların örgün ve yaygın öğrenmelere katılım oranlarının birbirinden farklı olduğu da görülmektedir (OECD, 2010). Yine Şekil 1’de görülen yaşam boyu öğrenmenin çatısını oluşturan bileşenlerin gerçekleşme oranı da toplumdan topluma farklılık göstermektedir (ELLI, 2010). Bu bağlamda bir toplumdaki fertler için yaşam boyu öğrenme yüksek öneme sahipken, başka bir toplumda düşük olabilir ya da bir toplumda yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olma oranı yüksek iken, başka bir toplumda düşük olabilir (Akkuş, 2008; Cedefop, 2003). Bununla birlikte yaşam boyu öğrenmeye karşı küresel anlamda bir farkındalığın oluştuğu söylenebilir. Çünkü birçok toplum, fertlerinin refah düzeyini artırma ve kalkınmasını sağlama adına yaşam boyu öğrenmenin önemli bir etkisi olduğu bilincindedir. Bu anlamda, yaşam boyu

öğrenme ve küreselleşme arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır ve aynı dönüşüm sürecini geçirmektedirler (Ugla, 2008).

Okuryazarlık: Okuryazarlıklar sadece yaşam boyu öğrenenleri etkileyen bir faktör değil aynı zamanda ülkelerin gelişmişliğinin de önemli bir göstergesidir. Okuryazarlık düzeyi sadece ülkeler arasında değil aynı ülke içindeki bireyler arasında da önemli farklılıklar göstermektedir (Wagner, 2002). Yaşam boyu öğreneni olmak için; temel düzeyde enformasyon okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, dijital okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, internet ve bilgisayar okuryazarlığı gibi güncel okuryazarlıklara sahip olmak gerekmektedir. Enformasyon okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenenin enformasyon kaynaklarına nasıl ulaşabileceği ve ulaştığı enformasyonu bir araya getirerek analiz edip nasıl organize edebileceği ile ilgilidir. Enformasyon okuryazarlığı, kişinin kendi zayıf ve güçlü yönlerinin farkında olarak enformasyonu nasıl elde edeceğini bilmesidir (Adams, 2007; Avrupa Komisyonu, 2002; Bryce, 2006; Candy, Crebert ve O'Leary; 1994). Okuryazarlıkların kazandırılması anlamında okuryazarlık eğitimi önem taşımaktadır. Okuryazarlık eğitimi; bireyin kendine olan güvenini artırır, mesleki gelişimine katkı sağlar, sosyal ve politik katılımını destekler. Bu bağlamda, okuryazarlık kursları genç ve yetişkin bireylerin eğitimlerine devam edebilmeleri için ikinci bir şans tanımaktadır (Duckworth ve Tummons, 2010).

Tutum: Yaşam boyu öğreneni, değişime açık olmalı ve değişime kolayca uyum sağlayarak dönüşüm sürecini yaşayabilmelidir. Öğrenmeye karşı merak içinde olunması, yaşam boyu öğrenmenin devamı için büyük önem taşımaktadır (Avrupa Komisyonu, 2002; Bryce, 2006). Bireyin geleceğe ve yaşam boyu öğrenmeye yönelik yüksek düzeyde olumlu tutum sergilemesi ve umutlu olması bireyin özellikle kişisel gelişimi açısından da önem taşımaktadır (Goeller, 2008).

Yeterlikler: Yaşam boyu öğrenenin temel yeterlikleri; ana dilde iletişim becerileri, yabancı dilde iletişim becerileri, matematik okuryazarlığı ve fen ve teknolojide temel yeterlikler, dijital yeterlikler, öğrenmeyi öğrenme yeterliği, sosyal ve vatandaşlığa ilişkin yeterlikler, girişimcilik ve kültürel ifadelendirme şeklinde sıralanmıştır (Adams, 2007; Avrupa Komisyonu, 2002; Avrupa Konseyi, 2006). Yaşam boyu öğrenenin bu yeterliklere sahip olduğu düzeyde öğrenme başarısının artacağı ve bu anlamda yeterliklerin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Yeterliklerin kazanılmasının gerek okuryazarlıkların gerek ise, becerilerin geliştirilmesi bağlamında da önemli olduğu ve birbirleriyle etkileşim içinde oldukları söylenebilir.

Beceriler: Yaşam boyu öğreneni; öğrenmeyi öğrenme, bilgiyi yaratmayı öğrenme, yaşam boyu öğrenmeyi sürdürme, risk ve sorunlarla baş etme gibi yöntembilimsel becerilere ve bunun yanında matematik, fen, bilgi ve iletişim teknolojileri, problem çözme, analitik beceri, yabancı dil bilgisi gibi teknik becerilere sahip olmalıdır. Yaşam boyu öğrenenin sahip olması gereken bu beceriler, bireyin yaşam boyu öğrenmedeki başarısına katkı sağlayan önemli etkenlerdir (Scales, 2008). Yaşam

boyu öğrenenin bu becerilere sahip olması için eğitim kurum ve kuruluşların gereken ortam ve olanakları sağlaması gerekmektedir (Avrupa Komisyonu, 2002; Dowling ve diğerleri, 2004). Bu beceriler arasında bilgi ve iletişim teknolojileri kullanım becerisi yaşam boyu öğrenmeyi etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT): Yaşam boyu öğrenenlerin teknolojiden fayda sağlamaları, teknolojiyi ne kadar sık ya da çok kullandıklarıyla değil teknolojiyi öğrenme amaçlı nasıl kullandıklarıyla ilişkilidir. BİT'e her ne kadar örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenme ortamlarının üçünde de gereksinim duyulsa da, özellikle bir öğreticinin, eğitmenin, rehberin olmadığı ve kişinin bireysel çabası ve merakıyla doğrudan ilişkili olan yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiği durumlarda daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda BİT, yaşayarak öğrenen bireyler tarafından bir araya geldikleri bir öğrenme ortamı, bir konunun ya da problemin araştırıldığı bir araç ve yaşayarak öğrenen bireylere materyal ya da deneyimlerin paylaşımının yapıldığı bir destek ortamı olarak kullanılmaktadır (Avrupa Komisyonu, 2002; EASY Projesi, 2010).

Tan ve Morris (2006) yaşam boyu öğrenmede BİT kullanımının yaygın öğrenme (non-formal) ya da mesleki gelişim ile çok yüksek bir ilişkisi olduğunu göstermiştir. BİT araçları örgün öğrenmede (formal) de önemli bir yere sahiptir. Özellikle uzaktan eğitimde, sınıf içi etkinliklerde ve sınıf dışı öğrenmeye yönelik iletişim ve paylaşımlarda sıklıkla kullanılmaktadır. Bu süreç yaşam boyu öğrenmede başarılı olma ve yaşam boyu öğrenmeye katılım gösterme bağlamında da oldukça etkilidir. Bununla birlikte BİT yaşayarak öğrenme (informal) sürecinde de bireylere öğrenme fırsatı sunması açısından önemlidir (Dowling ve diğerleri, 2004; Tan ve Morris, 2006). Bireylerin örgün ya da yaygın öğrenme fırsatları dışında bulunduğu her yerde öğrenme ihtiyacını özellikle internet sayesinde karşılayabilmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin önemli öğelerinden biri olan esneklik kavramını, BİT'in ve özellikle de çevrimiçi öğrenmenin zaman ve mekandan bağımsız öğrenme olanağı ile sağlanmaktadır (Morgan-Klein ve Osborne, 2007; Mouzakitis ve Tuncay, 2011; Nordin, Embi ve Yunus, 2010).

Deneyim: Yaşam boyu öğrenmede diğer faktörlerle de ilişkili olan deneyim faktörü özellikle çocuk ve yetişkin bireyler arasında kendini göstermektedir (Knapper ve Cropley, 2000). Bireyler, sahip oldukları deneyimler ile yeni bilgi ve becerileri kazanırlar (Rotwell ve Kazanas, 1998). Bu nedenle öğrenme alışkanlığı kazanan, öğrenmeye ilişkin plan ve stratejiler gerçekleştiren ve bunun sonucunda da problem çözme becerisi kazanan birey öğrenmeye ilişkin yüksek düzeyde deneyime sahip olabilir. Deneyime sahip olan bireyin daha kolay kendi öz değerlendirmesini yapabileceği ve kendi istek ve hedeflerine daha kolay ulaşabileceği söylenebilir.

Yaşam boyu öğrenme sürecinde gerek bireyi gerekse toplumun genelini etkileyen sözü geçen bu faktörlerden bazıları bireyin kendisi ile ilgiliyken bazı faktörlerin bireyin kendisi dışında bir etken olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca, yaşam boyu öğrenme sürecinde bireyin kendisiyle ilgili ya da bireyin dışında gerçekleşen etkenlerin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği ve bu etkenlerin aynı zamanda birbirlerini de yaşam boyu öğrenme bağlamında etkiledikleri söylenebilir.

Şekil 1.'de oluşturulan yaşam boyu öğrenme yapısı üç katman ile ifade edilmiştir. Bu yapının merkezinde, bireyin yaşamı boyunca her türlü öğrenmesini gerçekleştirdiği örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenmeleri gelmektedir. Örgün öğrenmede planlı ve yapılandırılmış bir öğrenme programı ile toplumun belli bir düzeyde eğitimi amaçlansa da, yaygın ve özellikle de yaşayarak öğrenmede bireyin öğrenme alışkanlığı, öğrenme aşkı, öğrenmeye yönelik tutumu gibi etkenlerle bireyin ilgi ve istekleri daha çok ön plana çıkmaktadır.

Birey, bir sonraki katmanda yer alan kişisel, sosyal ve mesleki gelişimini bir alt katmanda bulunan örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenmelerle gerçekleştirmektedir. Her ne kadar ikinci katmanın en önemli bileşeni “kişisel gelişim” de olsa, bireyin her türlü gelişimi özelden kendi, bütünde ise toplumu etkilemektedir. Birey, bu süreçte birçok faktöre maruz kalmaktadır. Bu faktörlerin bazıları doğrudan bireye ilişkin faktörler iken, bazıları ise toplumun geneline ya da devletin politikasına ilişkin faktörlerdir. Ancak, tüm faktörlerin doğrudan ya da dolaylı olarak bireyin yaşam boyu öğrenmesini etkilediği söylenebilir.

En dış katmanda bulunan faktörlerin her ne kadar kişisel, mesleki ve sosyal gelişim süreçlerinin hepsi üzerinde bir etkisi olsa da, her faktörün etkisinin daha çok olduğu bir gelişim sürecinden söz edilebilir. Örneğin “eğlenerek öğrenme” faktörünün sosyal gelişim üzerindeki, “tutum” faktörünün ise kişisel gelişim üzerindeki etkisinin ve rolünün daha büyük olduğu söylenebilir. Ayrıca bu faktörlerin birbirleriyle etkileşim içinde olduğu da söylenebilir. Örneğin “ekonomi” faktörünün yaşam boyu öğrenme üzerindeki etkisi “politika” faktöründeki değişimle farklılık gösterebilmektedir. Diğer taraftan “BİT” faktörünün “yeterlik”, “ekonomi” ve “yaş” gibi faktörlerle de ilişkili olduğu ve yaşam boyu öğrenme üzerindeki etkilerinin ve rollerinin birlikte değerlendirilebileceği söylenebilir.

IV. SONUÇ

Bu çalışmada, yaşam boyu öğrenmenin bileşenlerini oluşturan bir yapı kuramsal olarak oluşturulmaya çalışılmıştır. Üç katmandan oluşan bu yapının birinci katmanında örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenmeler, ikinci katmanında kişisel, sosyal ve mesleki gelişimler ve üçüncü katmanında ise bireyin yaşam boyu öğrenme sürecini etkileyen faktörler bulunmaktadır. Birey, birçok faktörün etkisinde (3. katman) her türlü gelişimine yönelik (2. katman) öğrenmelerini örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenme yollarıyla (1. katman) sağlamaktadır.

Bu yapıda, birey ve toplum etkileşimli olarak yaşam boyu öğrenme sürecini yaşamaktadır. Her ne kadar oluşturulan bu yapı birey odaklı olsa da, yaşam boyu öğrenmede birçok paydaş rol oynamaktadır. Bunlar arasında; politika yapıcılar, resmi ve özel eğitim kurumları, eğitimciler, öğrenenler, devlete bağlı kurumlar, sivil topluluklar, halk eğitim merkezleri vb. birçok paydaş sayılabilir (Aspin, 2007). Bireyin yaşam boyu öğrenme algısı, tutumu ve alışkanlığı ile gelişen ve kalkınan toplum bu bağlamda da bireylerine yaşam boyu öğrenmeye ilişkin fırsat ve olanaklar sunabilmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin merkezinde örgün, yaygın ve yaşayarak öğrenmenin yer alması, yaşam boyu öğrenmenin yaşamın her anında gerçekleşebileceğinin bir göstergesidir. Bu sürecin kişisel, mesleki ve sosyal gelişimi etkilediği ve gelişim sürecinin de bireyin bütününe yönelik olduğu

söylenbilir. Buna karşın bu gelişim sürecinin başarısını ya da sürecin çıktısını etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır.

Literatür incelendiğinde, yaşam boyu öğrenme ile ilgili birçok doğrudan ve dolaylı faktörlere ulaşılmaktadır. Ancak bazı faktörlerin yaşam boyu öğrenme algısını ve gelişimi üzerinde oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu faktörler; yaş, ekonomi ve politika, motivasyon, rol model olarak öğretmen, eğlenerek öğrenme, kültürel yapı, okuryazarlık, tutum, yeterlikler, beceriler, BİT ve deneyim olarak belirlenmiş ve yaşam boyu öğrenmeyle ilişkisi kuramsal bağlamda oluşturulmaya çalışılmıştır. Her ne kadar bu çalışmada yaşam boyu öğrenme, sözü edilen faktörlerle sınırlı tutulsa da öğrenme ortamı, zeka, etik gibi başka faktörlerin de bu yapıya eklenebileceğinden söz edilebilir (Bagnall, 2004; Sternberg, 1997). Bu faktörler; gerek bireyin öğrenme sürecinde karşılaştığı engellere vurgu yapmakta gerekse başarılı bir yaşam boyu öğreneni olma sürecinde önemli göstergeler sunmaktadır.

Bireyin yaşam boyu öğrenme sürecinde başarısı sadece kendi çabası ile mümkün olmamakta, toplumun politikalarının da bu yönde düzenlenmesi gerekmektedir. Toplumun politikalarının da sadece toplum ekonomisine yönelik değil, aynı zamanda bireylerin kendi refahları ve kendilerini gerçekleştirmelerine olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi önerilmektedir. Politikaların belirlenmesinde gerek öğrenenler arasında fırsat eşitliğinin sağlanması gerekse bilginin her yere ve zamana dağıtımı bağlamında dikkate alınması önem taşımaktadır. Bu nedenle toplum politikalarının sadece ülke ekonomisinin gelişimi adına yapıldığı yaşam boyu öğrenmeye ilişkin düzenlemeler bu kavramın sadece mesleki eğitim ve yetişkin eğitimi ile sınırlandırılmasına yol açmaktadır. Oysaki her bireyin kişisel gelişimi doğumundan itibaren ele alınmalı ve yaşam boyu öğrenme alışkanlığı kazandırmaya çocukluk döneminden başlanması faydalı görülmektedir.

Yaşam boyu öğrenmenin bileşenlerini ve bu bileşenler arasındaki ilişkiyi kuramsal bağlamda ortaya koyan bu yapı, çalışmada yer alan araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmesi planlanan “yaşam boyu öğrenen özelliklerinin belirlenmesi” araştırmasının da ön koşulu olarak ele alınmıştır. Bu çalışmanın devamı niteliği taşıyan sonraki çalışmada “yaşam boyu öğrenen özellikleri” bu yapıdan faydalanılarak belirlenmek istenmektedir.

Kaynakça

- Adams, D.N. (2007). Lifelong learning skills and attributes: The perceptions of Australian secondary school teachers, *Issues in Educational Research*, 17, 1-12.
- Akkuş, N. (2008). *Yaşam boyu öğrenme becerilerinin göstergesi olarak 2006 PISA sonuçlarının Türkiye açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aspin, D. N. (2007). Introduction. In D.N. Aspin (Ed.), *Philosophical perspectives on lifelong learning* (pp. 1-16). Dordrecht: Springer.

- Avrupa Komisyonu. (2002). European report on quality indicators of lifelong learning. Fifteen quality indicators. European Commission, Directorate-General for Education and Culture, brussels, june 2002.
- Avrupa Konseyi. (2006). Recommendation Of The European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning. 15.04.2011 tarihinde <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:en:PDF> sitesinden elde edilmiştir.
- Avrupa Konseyi. (2009). *Manual for Facilitators in Non-formal Education*. Council of Europe Publishing.
- Bagnall, R.G. (2004). The ethics of lifelong learning. *International Journal of Learning*, 11, 1453-1460.
- Bryce, J. (2006). *Schools and lifelong learners*. In J. Chapman, P. Cartwright & E.J. McGilp (Eds.), *Lifelong learning, participation and equity* (pp. 243-263). Dordrecht: Springer.
- Candy, P.C., Crebert, G. ve O'Leary, J. (1994). *Developing lifelong learners through undergraduate education* (Commissioned Report No. 28). Canberra: National Board of Employment, Education and Training.
- Cedefop. (2003). Lifelong learning: citizens' views. European Centre for the Development of Vocational Training, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Chapman, J. D. ve Aspin, D. N. (1998). *School, community and lifelong learning*. London, GBR: Continuum International Publishing.
- Chapman, J., Toomey, R., Gaff, J., McGilp, J., Walsh, M., Warren, E. ve Williams, I. (2003). *Lifelong learning and teacher education*. Canberra: Australian Government. Department of Education Science and Training.
- Cropley, A.J. ve Dave, R.H. (1978). *Lifelong education and the training of teachers*. Pergamon, Oxford.
- Crow, S. R. (2006). What motivates a lifelong learner?. *School Libraries Worldwide*, 12(1), 22-34.
- Dinevski, D. ve Dinevski, I. V. (2004). The concepts of university lifelong learning provision in Europe. *Transition Studies Review*, 11(3), 227-235.
- Dowling, D., Dowling, S., Dowling, C., Fisser, P., Grabowska, A., Hezemans, M., Kendall, M. ve diğerleri. (2004). Lifelong Learning in the Digital Age (Focus Group Report). *IFIP International Federation for Information Processing*, 137, 1-49.
- Dünya Bankası. (2003). *Lifelong learning in the global knowledge economy: Challenges for developing countries*. Washington, DC: World Bank Publications.
- Duckworth, V. ve Tummors, J. (2010). *Contemporary issues in lifelong learning*. Berkshire, GBR: Open University Press.
- EASY Projesi. (2010). Yaşayarak öğrenme: Informal öğrenme için kaynak kitabı. Bu belge 20.04.2011 tarihinde http://www.projecteasy.eu/content/e1814/EASY_Handbook_TR.pdf sitesinden elde edilmiştir.

- Edwards, R., Miller, N., Small, N. ve Tait, A. (2002). Introduction. In R. Edwards, N. Miller, N. Small & A. Tait (Eds.), *Supporting Lifelong Learning, Volume 3: Making policy work (pp. 1-5)*, London: Routledge-Falmer.
- ELLI. (2010). Making Lifelong Learning Tangible!, The European ELLI Index 2010, erişim tarihi: 05.05.2011 http://www.elli.org/fileadmin/user_upload/About_ELLI/Documents/ELLI_E_U_eng_final.pdf sitesinden elde edilmiştir.
- Fink, A. (2009). *Conducting research literature reviews: From the Internet to paper*. CA: Sage publications.
- Goeller, W. (2008). *The relationships between optimism, hope and lifelong learning in Older Adults*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, California State University, Long Beach.
- Jarman, R., Mcaleese, L. ve McConnell, B. (1997). Science and lifelong learning: A survey of science teachers' provision for the promotion of pupils' independent study at Key Stage 4', *Evaluation & Research in Education*, 11(3), 149-163.
- Jarvis, P. (2004). *Adult education and lifelong learning: Theory and practice* (3rd ed.). London: RoutledgeFalmer.
- Holmes, A. (2002). *Lifelong learning*. Oxford: Capstone Publishing.
- Hughes, C., Blaxter, L., Brine, J. ve Jackson, S. (2006). Gender, class and 'Race' in lifelong learning: Policy and practice in the UK and EU. *British Education Research Journal*, 32(5), 643-648.
- Kirby, J.R., Knapper, C.K., Evans, C.J., Carty, A.E ve Gadula, C. (2003). Approaches to learning at work and workplace climate. *International Journal of Training and Development*, 7(1), 31-52.
- Knapper, C. ve Cropley, A.J. (2000). *Lifelong learning in higher education* (Ed: third). London: Kogan Page.
- Kulich, J. (1982) Lifelong education and the universities: A Canadian perspective. *International Journal of Lifelong Education*, 1(2), 123-142.
- Morgan-Klein, B. ve Osborne, M. (2007). *The concepts and practices of lifelong learning*. London: Routledge.
- Mouzakitis, G. S. ve Tuncay, N. (2011). E-learning and lifelong learning. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 12(1), 166-173.
- Nordin, N., Embi, M. A. ve Yunus, M. Md. (2010). Mobile learning framework for lifelong learning. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 7(C), 130-138.
- OECD. (2000). Motivating Students for Lifelong Learning. *What Works in Innovation in Education Series*, OECD, Paris.
- OECD. (2005). How well do schools contribute to lifelong learning?. *Education Policy Analysis 2004 Edition*, Chapter 3, Paris: OECD Publishing.
- OECD. (2010). Lifelong learning and adults. *Education Today 2010: The OECD Perspective*, Chapter 5, Paris: OECD Publishing.
- Óhidy, A. (2008). *Lifelong Learning: Interpretations of an Education Policy in Europe* (E. Gyorffy, C. Kober-Tomasek, M. Eickhoff, K. Wedekamper & A. Óhidy, Trans.). Wies-baden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

- Parkinson, A. (1999). Developing the attribute of lifelong learning. 29th ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference, November 10-13, San Juan, Puerto Rico.
- Rotwell, W. J. ve Kazanas, H. C. (1998). *Mastering the instructional design proves: A systematic approach* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Saisana, M. ve Cartwright, F. (2007). Measuring lifelong learning and its impact on happiness: The Canadian paradigm. International Conference on Policies for Happiness, Haziran 14-17, Siena.
- Scales, P. (2008). *Teaching in the lifelong learning sector*. Buckingham, GBR: Open University Press.
- Sternberg, R. J. (1997). The concept of intelligence and its role in lifelong learning and success. *American Psychologist*, 52(10), 1030-1037.
- Steward, A. (2009). *Continuing your professional development in lifelong learning*. London, GBR: Continuum International Publishing.
- Ugglä, B. K. (2008). Who is the lifelong learner? Globalization, lifelong learning and hermeneutics. *Studies in Philosophy and Education*, 27(4), 211-226.
- Tan, C. L. ve Morris, J. S. (2006). Undergraduate college students, laptop computers, and lifelong learning. *The Journal of General Education*, 54(4), 316-338.
- Wagner, D.A. (2002). The digital divide and literacy: Focusing on the most poor. In D. Istance, H.G. Schuetze & T. Schuller (Eds.), *International perspectives on lifelong learning* (pp. 180-188). Open University Press.
- White, J.P. (1982). *The aims of education re-stated*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Werquin, P. (2010). *Recognising non-formal and informal learning: Outcomes, policies and practices*. OECD-Publishing, Paris.

Factors Affecting Lifelong Learning

Lifelong Learning is an inclusive term sporting whole individual, social and professional, knowledge, skills and competence development activities. Lifelong learning covers a range of educational structures including formal, nonformal, vocational, technical and in-service learning. Related literature indicates relationships between various factors and life-long learning. In this context, this paper aims to reveal factors affecting lifelong learning and relationships among these factors on a theoretical basis.

Admittedly, an individual is in a need of lifelong learning for improving herself/himself, particularly in the new global era and its new world orders. In this sense, the individual may face some obstacles and/or factors related to her/his own lifelong learning process. Therefore, it is needed to state that there is no a certain expectation for all to accomplish the process. The Figure 1 shows a framework about an individual successful upon lifelong learning and the way of how to accomplish it, through gathering all related factors, such as access to and usage of technology, being aware and eager to learn, etc. Although all the factors are somehow related to lifelong learning, each of them is also involved in personal, professional and social development, and their own features (Tan and Morris, 2006). The individual lives through a learning cycle, as formal learning, non-formal learning and informal, in order to accomplish her/his own personal, professional and social development. In the process, a personal development is a crucial point because individuals' learning efforts and accomplishments also influence to the personal development. Thus, the Figure 1 shows all related factors about lifelong learning.

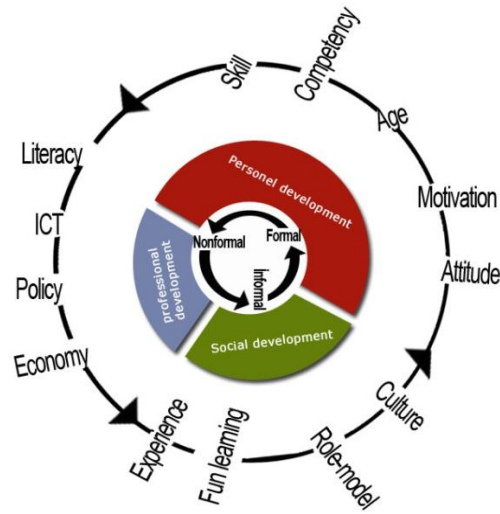

Figure 1. Framework of Lifelong Learning

A lifelong learning system is comprised of three layers, as indicated in the Figure 1. Formal, non-formal and informal learning are in the central of the system. Although formal learning is a deliberate and structured learning program; non-formal and informal learning triggers individuals' learning interests and desires come to the fore because of internal factors of learning habit, learning passion and learning attitude.

The following layer, personal, professional and social development come into existence with the first layer, formal learning, non-formal learning and informal. Although, in the second layer, the important feature is personal development, there are other related factors individuals may face. While some of the factors are directly related to an individual herself/himself, others are involved in a society in a general point or a state's policies. Nevertheless, it is meaningful to state that all the factors are directly or indirectly related to lifelong learning.

Although, the factors in the last layer influence all personal, professional and social developments, it can also be seen that there are learning processes in which each of the factors is much more effective. For instance, "fun learning" factor upon social development and an attitude factor upon personal development have much more roles and influence. Besides, it can be seen that these factors are also interrelated. There may be differences between policy factor and economical factor upon lifelong learning. There are ICT factors related to "competence" and "attitude" factors, and these are also related to lifelong learning.

The aim of the study is to formally clarify lifelong learning features. An individual is influenced by a variety of factors (third layer), a variety of learning developments (second layer) and formal, non-formal and informal learning (first layer).

Within this system, an individual experiences lifelong learning through an interactive way. Although, the system is individual-oriented, in terms of lifelong learning, there are related subjects such as politic, decision makers, formal and informal education institutions, educators, learners, executive institutions of the state, nongovernmental organizations, public education centres, and others (Aspin, 2007). In literature, in terms of lifelong learning there are a variety of direct and indirect factors mentioned. These factors, age, economy and policy, motivation, role model-teachers, fun learning, cultural structure, literacy, attitude, competences, skills, ICT and experiences are indicated to provide the concept of lifelong learning to be shaped through a formal structure. Within these factors, there is emphasis, on the interest in individual learning process and its imminent obstacles, and successful lifelong learning indications. In this sense, government politics need a revision since individual's lifelong learning may not be possible through efforts of her/his own.